

Uczenie, rozwój czy wychowanie plenerowe? Niuanse koncepcji *outdoor education*

AGNIESZKA LEŚNY

Koncepcje *outdoor education*, edukacji ekologicznej, plenerowej, pedagogiki przeżyć i przygody, pedagogiki lasu przeżywają w Polsce drugą (kolejną?) młodość. Począwszy od pierwszej dekady XXI wieku, upowszechniają się opracowania, teorie i badania naukowe. Wraz ze wzrastającą popularnością edukacji nieformalnej, w tym szczególnie przedszkoli leśnych, coraz więcej się pisze i mówi w Polsce na ten temat. Nie ma jednak zgody, czym powyższe nurty są, co je wyróżnia i łączy. Jedną z przyczyn są trudności językowe, z którymi mierzą się zarówno teoretycy, jak i praktycy tych dziedzin. Czym innym jest przecież polska „edukacja”, a czym innym brytyjskie „education”. Nie można więc uprościć wielkiego i bogatego nurtu *outdoor education* do określenia „edukacja w plenerze”. Kilkoro polskich badaczek i badaczy podejmuje żmudne próby tłumaczenia, a przede wszystkim adaptacji tych nurtów na rodzimym gruncie. Otacza ich kilka tysięcy edukatorów, edukatorek, zaangażowanych rodziców, osób w rolach liderek i animacyjnych, którzy zachwycają się potencjałem prowadzenia działań wychowawczych i edukacyjnych w naturze.

Poniższy artykuł ma za zadanie nakreślenie głównych koncepcji teoretycznych i niuansów pomiędzy różnymi rodzajami edukacji i wychowania

w plenerze. Może stanowić ciekawy punkt odniesienia dla tych, którzy szukają podwalin teoretycznych i akademickich prowadzonych przez siebie działań. Warto mieć na uwadze, że *outdoor education* jest na zachodzie usystematyzowaną, bogatą i złożoną koncepcją, z której można czerpać wiele inspiracji do projektowania i realizowania działań praktycznych – o ile zrozumie się, gdzie i czego szukać.

EDUKACJA PRZEZ DOŚWIADCZENIE

W rozumieniu, stosowaniu i interpretacji nurtów wokół *outdoor education* występują duże różnice i teoretyczne „szkoły”. Jednak badacze są zgodni co do tego, że nurtem nadrzędnym, „parasolowym” dla *outdoor education* jest nauczanie (wychowanie, edukacja) przez doświadczenie, czyli *experiential education*.

Jako początki edukacji przez doświadczenie wskazuje się klasyczną pracę Johna Deweya „Experience and Education” (1938). Dewey, uważany za jednego z twórców pragmatyzmu, wskazywał na kluczową rolę doświadczenia. Uznawał je za sposób uzyskiwania przez ludzi wiedzy o świecie i sobie samych, jako proces ich rozwoju i wzrostu,

UCZENIE, ROZWÓJ CZY WYCHOWANIE PLENEROWE? NIUANSE KONCEPCJI OUTDOOR EDUCATION

dokonujący się dzięki gromadzeniu i wymianie myśli¹. Twierdził, że człowiek uczy się, tworząc znaczenia, ślady, „relacje” oko-ręka. Według tego filozofa edukacji nauka odbywa się poprzez rozwiązywanie problemów (praktycznych i teoretycznych), tworząc „własne wytłumaczenia”, rozumiejąc je „na swój sposób”, wytwarzając przedmioty, samodzielnie poszukując odpowiedzi na pytania. W praktycznej realizacji Dewey tworzył szkołę alternatywną, w której dzieci wykonywały czynności od możliwie najwcześniejszych etapów, np. hodowały ziarno, mełły je i wypiekały razem chleb – by zrozumieć ten proces w praktyce. Budowanie przedmiotów, naprawianie, majsterkowanie – miały być sposobami na efektywne zdobywanie wiedzy.

To jedna z fundamentalnych myśli, która legła u podstaw rozwoju nauki przez doświadczenie, a później *outdoor & adventure education* – stąd postulat, aby uczyć się poprzez rozwiązywanie problemów, które mają związek z codziennym życiem (np. znajdwanie drogi w lesie przy pomocy mapy, gotowanie posiłków na ognisku, budowanie szałasów w czasie ekspedycji)². Drugą z nich jest pogląd Deweya, że nie każde doświadczenie jest kształcące (*educative*), niektóre mogą prowadzić na manowce (*mis-educative*)³. Myśl ta wydaje się banalna, jednak jeśli się nad nią głębiej zastanowić, można dojść do wniosku, że jest w niej ukryta duża mądrość i wskazówka edukacyjna. Wbrew potocznym opiniom nie na każdej lekcji można się czegoś nauczyć. Niektóre doświadczenia wzbogacają wiedzę i umiejętności człowieka (np. dobrze poprowadzona wycieczka w dziki las), a inne mogą być szkodliwe (np. traumatyczna wycieczka w góry, używki).

Koncepcja i nurty edukacji przez doświadczenie rozwijają się od prawie stu lat, zyskując nowe interpretacje i postulaty praktyczne. Najważniejszy z nich mówi, że istotą nauki przez doświadczenie jest wyciągnięcie z niego wniosków wzbogacających codzienne życie człowieka. Uczenie przez

doświadczenie to proces, w którym jednostka kreuje wiedzę, rozwija umiejętności i zmienia swoje wartości (postawę) w wyniku bezpośredniego doświadczenia zdobytego podczas zadań⁴. Aby było to możliwe, potrzebny jest proces, który naukowcy nazywają transferem wiedzy (lub umiejętności). Nie chodzi więc o doświadczenie dla samego przeżycia. Chodzi o wyciągnięcie wniosków, otrzymanie lekcji, sformułowanie postulatów. Dokonuje się tego najróżniejszymi metodami, dostosowanymi do wieku, celu, poziomu wiedzy jednostki. Doskonale i intuicyjnie rozumiane było to zawsze np. w organizacjach harcerskich – gdzie wyprawa drużyny do lasu nie służy jedynie rekreacyjnej wycieczce, ale jest pretekstem do ćwiczenia dzielności i wytrwałości, odwagi, zaradności. Wspólne gotowanie jest lekcją brania odpowiedzialności za siebie i innych, a przejście 15 kilometrów z ciężkim plecakiem wzmacnia odporność psychiczną, która później może przełożyć się na lepsze radzenie sobie ze stresem i wyzwaniami w szkole.

OUTDOOR EDUCATION

Badacze nie są zgodni co do dokładnych korzeni nurtu *outdoor education* i różnic pomiędzy *adventure* a *outdoor education*. Odmienne stanowiska prezentują szczególnie badacze amerykańscy i angielscy – zarówno wskazując korzenie, jak i definicje czy praktyczne realizacje. Wydaje się, że istnieje kilka szkół w ramach wspomnianych ruchów – są to szkoły i teoretyczne, i praktyczne.

Najpowszechniejsza definicja określa *outdoor education* jako zaprojektowanie, przeniesienie i realizowanie procesu rozwojowego w środowisku naturalnym⁵. Takie ujęcie zakłada, że wykorzystanie środowiska przyrodniczego jest celowe (w miejsce „po prostu” np. wycieczki do lasu), a w samym procesie uczestniczy trener/lider/facilitator, który wykorzystuje współczesną wiedzę z zakresu prowadzenia procesu rozwojowego (najczęściej w metodyce *experiential education*).

¹ I. Paszenda, *Doświadczenie refleksyjne w codzienności edukacyjnej – spojrzenie pragmatystyczne* [w:] M. Humeniuk, I. Paszenda, *Codziennosc jako wyzwanie edukacyjne*, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2017, s. 133.

² D. Prouty, J. Paniucucci, R. Collinson [red.] *Adventure Education. Theory and applications*, 2007, s. 35 i n.

³ J. Dewey, *Experience & Education*, Nowy Jork 1997, s. 25 i n.

⁴ J. Luckner, R. Nadler, *Processing the Experience: Enhancing and Generalizing Learning*, Kendall/Hunt Publishing Company, Dubuque 1997, s. 269.

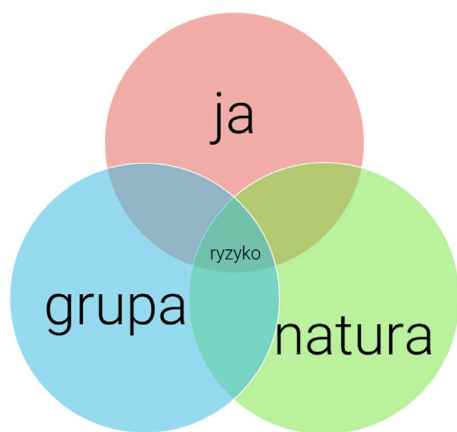
⁵ S. Priest, J.C. Miles [red.] *Adventure Education*, State College, Venture Pub, PA 1990, s. 263.

AGNIESZKA LEŚNY

W działaniach *outdoor education* niezbędne są trzy elementy:

- celem działania jest rozwój jednostki (ja),
- ...który dzieje się najczęściej w grupie,
- ...z wykorzystaniem środowiska naturalnego (istniejących w nim przeszkód.)

Tym, co „działa” w *outdoor education* i sprawia, że za pomocą tej metody dokonuje się rozwój, jest świadome podejmowanie ryzyka. Ryzyko może być w tym kontekście rozumiane jako fizyczne (np. wejście do jaskini), społeczne (np. wystąpienie przed całą klasą) czy emocjonalne (np. przezwyciężenie strachu przed ciemnością). Natura jest środkiem, tłem oraz pretekstem do uczenia się.

Rysunek 1.

Cel programów *outdoor education* nie jest edukacyjny. Nie chodzi w nich o nabywanie wiedzy czy kompetencji związanych z rozpoznawaniem, działaniem i rozumieniem środowiska naturalnego.

Działania *outdoor education* najczęściej nastawione są na kształtowanie tzw. umiejętności miękkich: kształtowanie wzajemnego zaufania w grupie, umiejętności negocjacji, skutecznej komunikacji, poszukiwania niestandardowych rozwiązań, ukrytych talentów, skutecznego zarządzania zasobami, jakie mamy w grupie. Najbardziej charakterystyczne

formy *outdoor education* to gry zespołowe w terenie, krótkie biwaki i ekspedycje, działania na niskich i wysokich parkach linowych, wycieczki z wykorzystaniem turystyki kwalifikowanej. Tym, co odróżnia programy outdoorowe od „zwykłego” krajoznawstwa czy turystyki rekreacyjnej, jest przede wszystkim:

- określony cel rozwojowy (np. wzmacnianie zaufania do samego siebie),
- udział trenera/facilitatora/nauczyciela, którego rolą jest zaprojektowanie doświadczenia rozwojowego, a następnie pomoc w wyciągnięciu wniosków ważnych dla życia codziennego,
- omówienie (w różnych formach) każdego doświadczenia i tworzenie w ten sposób wspomnianego transferu wiedzy, umiejętności, przemyśleń ze świata przygody w naturze (np. spływu kajakowego) do najbliższej rzeczywistości uczestnika.

Przykładowy cel programu *outdoor education* to rozwój umiejętności i planowania działań w grupie 15 nastolatków. W krótkiej formie może to być zaplanowanie i przygotowanie obiadu na ognisku w trakcie biwaku z wykorzystaniem darów lasu. Młodzi ludzie przygotowują posiłek, a następnie omawiają cały proces z trenerem, nauczycielem. Zastanawiają się, jak sposób, w jaki delegowali zadania, można wykorzystać przy realizacji projektu zaliczeniowego. Jak sposób, w jaki komunikowali swoje potrzeby w zakresie np. potrzebnych zasobów (jedzenia, sztuców), można wykorzystać w komunikowaniu własnych potrzeb emocjonalnych. Programem *outdoor education* nie jest lekcja biologii w parku, której celem jest klasyfikacja rosnących tam roślin. Nie jest również takim programem puszczenie nastolatków samopas na 24 godziny do lasu w niejasnym celu. W końcu każdy program, w którym uczestnik jest zmuszany do podejmowania ryzyka w celu przemocowego przekraczania własnych granic, np. odporności psychicznej – nie jest programem outdoorowym.

UCZENIE, ROZWÓJ CZY WYCHOWANIE PLENEROWE? NIUANSE KONCEPCJI OUTDOOR EDUCATION

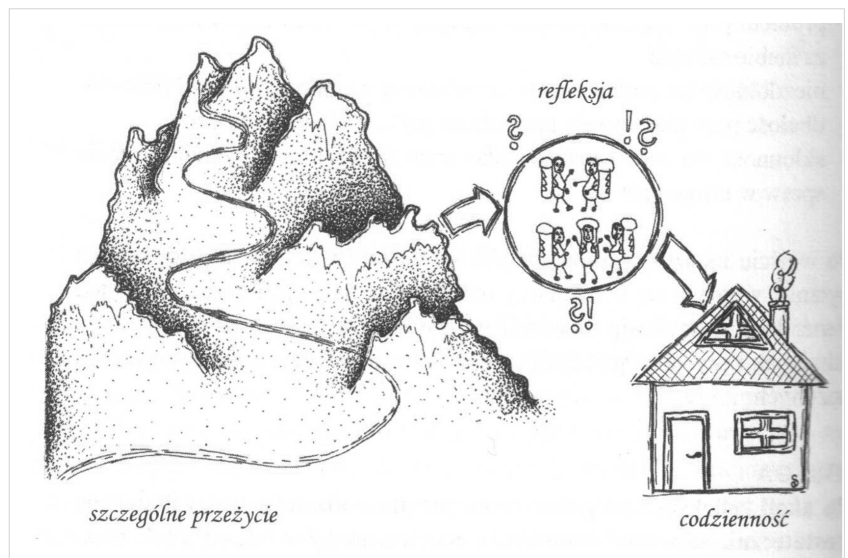
PEDAGOGIKA PRZEŻYĆ

Wielką postacią w nurcie wychowania przez doświadczenie jest Kurt Hahn i jego koncepcja pedagogiki przeżyć (niem. *Erlebnispädagogik*) oraz zainicjowanie sieci ośrodków Outward Bound, które przekształciły się w organizację o światowym zasięgu, podobną do YMCA. Tworząc autorskie szkoły i organizacje (od lat 20. do lat 60. XX wieku) inspirował się założeniem, że aktywność fizyczna oraz stawianie młodzieży wyzwań możliwych do pokonania rozwija ją i umacnia. Bardzo ważnym elementem pedagogiki przeżyć Hahna było bazowanie na wartościach⁶. W jego koncepcji aktywność fizyczna była pretekstem do rozwoju osobistego dzięki współpracy w grupie, pracy nad sobą, do kształtowania postaw altruistycznych i służebnych wobec społeczeństwa. Miała to być odpowiedź na bolączki i problemy ówczesnego społeczeństwa, które diagnozował Hahn, np. gnuśność. Programy Outward Bound zakładały rozwój człowieka w sferze uczuciowej, fizycznej i poznawczej. Do dzisiaj obowiązkowym działaniem w każdym złożonym projekcie Outward Bound jest wolontariat lub służba na rzecz społeczności lokalnej. Popularność ruchu sprawiła, że wielu badaczy w latach 70. i 80. zajęło się jego fenomenem, udowadniając, że udział w programach Outward Bound wzmacnia w uczestnikach poczucie własnej wartości, motywację do zmiany, kształtowanie adekwatnego obrazu siebie. Hahn zapoczątkował i upowszechnił wiele form, nazywanych przez niego „terapią przygodą”, w których kluczowe było „szczególne przeżycie” uczestników poprzez wycieczki czy rejsy (Hahnowi bliskie były formy związane z żeglarstwem), które następnie było poddawane refleksji i stanowiło przyczynek do zmiany zachowania (na lepsze) siebie i innych.

Pedagogika przeżyć jest ruchem bardzo popularnym w Niemczech. W Polsce jego wielkim propagatorem jest Rafał Ryszka – harcerz i pedagog pracujący w szkole specjalnej. W swoich formach jest nieco mniej intensywna niż *outdoor education*. W programach pedagogiki przeżyć częściej spotykamy krótkie formy i gry, a rzadziej wielodniowe, ekstremalne ekspedycje. Jednak nie ma wyraźnej granicy pomiędzy tymi nurtami i ich nazwy bywają stosowane wymiennie.

ADVENTURE EDUCATION

Najtrudniej zarysować ostrą granicę pomiędzy *adventure education* i *outdoor education*. W Polsce o tych nurtach mówi się najczęściej łącznie. Do najważniejszych różnic zalicza się dużo bardziej rozbudowane teorie i metody pracy z ryzykiem, a w związku z tym stosowane formy. W nurcie *adventure education* powstał cały szereg teorii psychologicznych, tłumaczących, jaki poziom podejmowanego ryzyka może być dla jednostki rozwojowy, a jaki staje się już traumatyczny. W związku z tym formy pracy wykorzystywane w *adventure education* są bardziej ekstremalne. Z tymi

Rysunek 2. Akcja i refleksja

Źródło: Werner Michl, *Pedagogika przeżyć*, WAM 2011, s. 74.

⁶ R. Ryszka, *Erlebnispädagogik – pedagogika przeżycia: doświadczenia niemieckie. Perspektywa niemiecka* [w:] *Edukacja Przygodą. Outdoor i adventure education w Polsce*, Pracownia Nauki i Przygody, Warszawa 2012, s. 165.

AGNIESZKA LEŚNY

Fotografia 1. Rajd wolontariuszy Pracowni Nauki i Przygody **Autor:** Andrzej Szypulski

programami kojarzymy wielodniowe wyprawy na tratwach, skoki i wspinaczkę po drzewach, żeglarstwo ekstremalne.

Ważną datą w rozwoju *adventure education* jako dyscypliny jest rok 1971, w którym powołano organizację Project Adventure – stworzoną przez Jerry’ego Pieha, syna dyrektora ośrodka Outward Bound w Minnesocie (USA). Celem Project Adventure była adaptacja typowych działań Outward Bound do realiów amerykańskiej edukacji formalnej (Pieh włączył do lekcji wychowania fizycznego gry zespołowe, zadania problemowe oraz aktywności na niskich i wysokich parkach linowych. Ze względu na powszechność projektu przeprowadzono jego wnikliwą ewaluację, która wykazała wzrost poczucia własnej wartości, niezależności, poprawę atmosfery – w klasach, które brały udział w programie⁷. Dzięki temu zespół *Project Adventure* zyskał dotację rządową i od lat 80., w wielu odstępach, jest

realizowany w całym Stanach Zjednoczonych. Od lat 70. zaczęły powstawać inne ośrodki edukacji nieformalnej lub wspierające wobec edukacji formalnej (np. centra outdoorowe, w których realizowano programy typu „zielona szkoła”). Szczegółowe opisy historii i założeń teoretycznych wybranych programów znalazły się w książce „Adventure Education” pod redakcją Johna C. Milesa i Simona Priesta, wydaną w USA w 1990 roku. Jest to jedno z najbardziej kompleksowych opracowań teoretycznych dotyczących *adventure education* – można zaryzykować stwierdzenie, że jest to pierwszy teoretyczny podręcznik tej dziedziny, który cytowany jest w piśmiennictwie międzynarodowym.

LEARNING OUTSIDE THE CLASSROOM

Osobnym nurtem w ramach *outdoor education* (lub, według niektórych, na jego pograniczu) jest program *Learning outside the classroom*, który

⁷ D. Prouty, J. Panicucci, R. Collinson, op. cit., s. 8.

UCZENIE, ROZWÓJ CZY WYCHOWANIE PLENEROWE? NIUANSE KONCEPCJI OUTDOOR EDUCATION

koncentruje się na realizacji podstawy programowej poza murami szkoły. Jest on najbliższy polskiemu rozumieniu edukacji przyrodniczej. Rozwija się niezwykle dynamicznie głównie w Wielkiej Brytanii. Twórcy tego nurtu postrzegają klasę szkolną jako sztuczne środowisko nauki i tam, gdzie to możliwe, chcą realizować proces nauczania w środowisku naturalnym. Nie oznacza to jedynie działań w plenerze. Uczenie się poza klasą może być realizowane w formie wyprawy do muzeum, na festyn czy piknik. W tym nurcie kluczowe jest uczenie się przez prawdziwe doświadczenie i kontakt z „obiektem”, o którym się uczymy.

Początkowo w nurcie tym chodziło głównie o realizację podstawy programowej w terenie. Jednak, wraz z wzrostem świadomości braku podziału na kształtowanie osobno kompetencji miękkich i nabywanie wiedzy o świecie, zaczęto podchodzić do niego bardziej całościowo. Gdy lekcja biologii w terenie nie ma na celu jedynie zapamiętania nazw roślin, ale również ćwiczenie wspólnego realizowania projektu badawczego, negocjacji, krytycznego myślenia, dzielenia zadań – działania te przybliżają się do rozumienia *outdoor education*. Elementem zdecydowanym rozróżniającym te dwa nurty jest brak wspomnianego wyżej transferu wiedzy, czyli wyciągania wniosków natury ogólnej z konkretnych doświadczeń. W nurcie tym znacznie mniejsze znaczenie ma podejmowanie ryzyka jako czynnik rozwoju, a większe nauka funkcjonowania w grupie w środowisku naturalnym.

ADVENTURE (WILDERNESS) THERAPY

Adventure therapy (czasem nazywana również *wilderness therapy*) to holistyczne podejście wywodzące się z nurtu *experiential education*, czyli nauki przez doświadczenie. Nurt ten, poprzez metody terapeutyczne, socjoterapeutyczne i psychoedukacyjne związane z kontaktem z naturą, służy wsparciu, rozwojowi i terapii w zakresie zdrowia psychicznego i satysfakcjonującego życia społecznego. Poprzez przygodę w naturze stosowane metody wspierają i uzupełniają procesy terapeutyczne lub

są wykorzystywane niezależnie od prowadzonych równolegle procesów. Rozwój tego nurtu obserwujemy od wielu lat, choć w Polsce jest on jeszcze niezbyt znany. Najczęściej wykorzystywany jest w projektach o charakterze socjoterapeutycznym i w pracy z osobami niepełnosprawnymi.

Ciekawy program *wilderness therapy* zrealizowało w Polsce w latach 2016-2018 stowarzyszenie Mierzy Wysoko⁸. Innowacyjne działania podejmuje również Fundacja Imago, która wykorzystuje to podejście w działaniach z osobami z niepełnosprawnością⁹.

OUTDOOR EDUCATION W EDUKACJI FORMALNEJ

Działania i praktyki inspirowane *outdoor education* rozwijają się głównie poza nurtem edukacji formalnej. Istnieją co prawda na świecie szkoły czy ośrodki akademickie, które w różnym stopniu inspirują się lub realizują programy oparte na *outdoor education*. Pierwszą z takich szkół była założona w 1920 roku przez Kurta Hahna szkoła w Salem¹⁰, która istnieje do dzisiaj¹¹.

Skoro *outdoor education* jest bogatym, przebadanym nurtem, na jakie bariery natrafia w (polskiej) edukacji formalnej? Przede wszystkim programy outdoorowe, inspirowane pedagogiką przygody czy przeżyć, są niezmiernie trudne do realizacji w ciasnym systemie klasowo-lekcyjnym, bo 45 minut to za mało, aby przeprowadzić złożoną aktywność z jej wprowadzeniem, dynamicznym przebiegiem i podsumowaniem. Warto też dodać, że aktywności outdoorowe, w których często pracuje się w tzw. procesie grupowym, wymagają elastyczności czasowej – której zazwyczaj nauczyciel w polskiej systemowej szkole nie ma. Nie ma grupy, która realizowałaby tę samą grę w taki sam sposób i w takim

⁸ <https://mierzwysoko.org.pl/dzialania/zakonczone/wilderness-therapy>

⁹ <https://publicystyka.ngo.pl/centrum-baza-naturalne-wsparcie-osob-z-niepelnosprawnoscia>

¹⁰ E. Palamer-Kabacińska, *Pedagogika przygody a harcerstwo*, Warszawa 2021, s. 28.

¹¹ *Historia szkoły w Salem*: <https://www.schule-schloss-salem.de/en/about-us/history> (dostęp 10.04.2023).

AGNIESZKA LEŚNY

Fotografia 2. Zabawa w grę zygzak na kursie trenerów outdoorowych **Źródło:** Zasoby własne

samym czasie. Drugim powodem jest trudność z wykreowaniem w szkole warunków i atmosfery do realizacji tego typu aktywności. W czasie programów *outdoor education* powinno wystrzegać się oceniania, tworzenia hierarchicznych relacji nauczyciel-uczeń czy sytuacji ograniczonego zaufania. To dlatego programy outdoorowe spotykamy częściej na obozach młodzieżowych, kursach, w programach rozwojowych – gdzie grupie towarzyszy osoba w roli trenerskiej, a nie nauczycielskiej, przygotowana do prowadzenia tego typu aktywności i pracy z procesem grupowym. Polski nauczyciel mierzy się również z szeregiem wyzwań natury finansowej i prawnej, które utrudniają rozwój tego typu projektów. *Outdoor education* jest więc dosyć rozpoznawana i popularna w szkolnictwie alternatywnym oraz w działaniach organizacji pozarządowych.

Czy to oznacza, że realizacja programów *outdoor education* w edukacji formalnej jest w Polsce niemożliwa? Takie stwierdzenie byłoby nieuprawnione. Choć nie mamy w Polsce (jeszcze!) szkoły w pełni inspirującej się koncepcją wychowania przez

przygodę – nauczyciele, często z przeszłością harcerską czy turystyczną, podejmują próby przemyślenia elementów *outdoor education* do swoich programów. Ze względu na popularność udziału w programach Erasmus+ jako formy dokształcania się i poszukiwania inspiracji, nauczyciele licznie odwiedzają szkoły i ośrodki zagraniczne oraz uczestniczą w kursach z wykorzystaniem metodyki *outdoor education* i poszukują ścieżek wprowadzenia jakości, które wnoszą te programy w nauczane przez siebie przedmioty. Z doświadczenia pracy z nauczycielami w ramach kursów i warsztatów Fundacji Pracownia Nauki i Przygody wiem, że najłatwiej jest realizować tego typu programy nauczycielom przedmiotów, które nie są ciasno splecione podstawą programową – na przykład nauczycielom wychowania fizycznego. Ciekawym przykładem byłby program „WF z klasą”, realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej, w ramach którego został opracowany poradnik wraz ze scenariuszem zajęć „pedagogika przygody na lekcji WF”¹².

¹² https://www.szkolazklasa.org.pl/wp-content/uploads/2016/12/wf_mat-eksp_07_pedagogika_przygody.pdf (dostęp 10.04.2023).

UCZENIE, ROZWÓJ CZY WYCHOWANIE PLENEROWE? NIUANSE KONCEPCJI OUTDOOR EDUCATION

Nauczyciele podejmują również szereg inicjatyw w ramach zajęć pozalekcyjnych. Przykładem takiego projektu są zajęcia „leśna klasa”, realizowane przez Małgorzatę Chuchmałą i Mariolę Nowakowską (nauczycielki wychowania fizycznego) jako dodatkowe zajęcia w Katolickiej Publicznej Szkole Podstawowej im. św. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego w Ostrowcu Świętokrzyskim. W ramach zajęć uczniowie uczestniczą w grach i zajęciach plenerowych nastawionych zarówno na edukację ekologiczną, jak i na rozwój kompetencji miękkich, głębokich, z wykorzystaniem na przykład elementów survivalu.

Nauczyciele podejmują również współpracę z organizacjami pozarządowymi, które w ramach pozyskiwanych grantów czy dofinansowań wspierają ich w realizacji programów outdoorowych. Niekiedy są to działania odpłatne, zamawiane przez szkołę. Podejmowane działania przyjmują najróżniejsze formy i skale – od jednorazowych warsztatów plenerowych w ramach „mądrej integracji”, poprzez całonocne wycieczki i programy, niekiedy outdoorowe zielone szkoły, aż do programów wielomiesięcznych. Przykładem ostatniego może być ciekawy projekt Naturalnie Zaangażowani¹³, prowadzony przez Fundację Leśna Baza, którego celem jest przeciwdziałanie „deficytowi natury” wśród dzieci. W ramach projektu zaproszono 5 szkół z terenu Opolszczyzny. Wybrane grupy uczniów uczestniczą w kilku całonocnych wycieczkach prowadzonych metodą *outdoor education* w ciągu całego roku szkolnego. Projektowi towarzyszy badanie naukowe, a jego wyniki mają przyczynić się do opracowania rekomendacji dla tego typu projektów w przyszłości.

Działania *outdoor education* znajdują swoich zwolenników również wśród pedagogów, psychologów i socjoterapeutów. W całej Polsce realizowane są mniejsze i większe projekty, w które zaangażowana jest młodzież z Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapeutycznych czy Wychowawczych.

Przykładem kompleksowego wykorzystania *outdoor education* w pracy z młodzieżą zmagającą się z trudnościami jest MOS Ryszewko¹⁴. Założony w 2014 roku, jest pierwszym ośrodkiem tego typu, który przyjął *outdoor education* za jedną z podstawowych metod pracy z młodzieżą. Po pedagogikę przygody sięgali również pedagodzy i psychologzy z Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapeutycznego „SOS”, którzy brali udział w wyjazdach plenerowych¹⁵, wyprawach górskich, a nawet rejsie – jako części programu edukacyjno-wychowawczego ośrodka, połączonego z liceum i internatem. Ciekawą formułą wykorzystania działań przygodowych przyjął Fundacja Rejs Odkrywców: realizuje ona dla podopiecznych młodzieżowych ośrodków wychowawczych całonocne programy, których elementem jest rejs na żaglowcu. W swoich działaniach wykorzystuje podejście nazywane wychowaniem morskim, które mieści się w światowym nurcie *adventure education*.

GDZIE MOŻNA DOWIEDZIEĆ SIĘ WIĘCEJ?

W Polsce wciąż nie doczekaliśmy się studiów kierunkowych czy podyplomowych w zakresie *outdoor education*. Istnieją co prawda kierunki czy fakultety – głównie na akademiach wychowania fizycznego – jednak są one bliższe nauki uprawiania turystyki przygodowej lub aktywnej rekreacji – a mniej *outdoor education*. Pośród nielicznych kursów online nie znalazłam dotychczas przykładu wartego uwagi. Jednak dostępne są pojedyncze podcasty czy nagrane webinary (część bezpłatnie w serwisie YouTube), w których znaleźć można szereg inspiracji i przykładów realizacji edukacji outdoorowej.

Istnieje wiele organizacji pozarządowych o ugruntowanej pozycji, które realizują cykliczne warsztaty, kursy trenerskie czy szkolenia. Miejscem, w którym można zetknąć się z wieloma z nich, jest

¹³ Opis projektu Naturalnie Zaangażowani: <https://lesnabaza.eu/naturalnie-zaangazowani.html> (dostęp 10.04.2023).

¹⁴ Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapeutyczny Ryszewko: <http://www.mosryszewko.pl/> (dostęp 10.04.2023).

¹⁵ *Outdoor education* jako wsparcie socjoterapii, <https://publicystyka.ngo.pl/outdoor-education-jako-wsparcie-socjoterapii> (dostęp 10.04.2023).

AGNIESZKA LEŚNY

Fotografia 3. Uczestnicy kursu trenerów *outdoor education* „Outdoors as a Tool” 2022 **Źródło:** Zasoby własne

konferencja „Edukacja przygodą” (dotychczas odbyły się 3 edycje) i grupa o tej samej nazwie prowadzona na Facebooku przez jej uczestników. Wydawane są również coraz liczniejsze pozycje książkowe. Aktualną, polecaną bibliografię, stara się prowadzić Pracownia Nauki i Przygody na swojej stronie „Strefa wiedzy”¹⁶.

Bardzo dobrą formą kształcenia się są kursy realizowane w całej Europie w ramach programu Erasmus+. Liczne wyszukiwarki, na przykład w serwisie SALTO czy EPALE, pozwalają na znajdowanie otwartych, najczęściej dofinansowanych kursów, z których część kończy się uzyskaniem międzynarodowych certyfikatów. Dla nauczycieli chcących podejrzeć programy inspirowane koncepcją *Learning outside the classroom* istnieje oferta wyjazdów studyjnych, najczęściej do Wielkiej Brytanii, ale również do Czech czy krajów skandynawskich. •

DR AGNIESZKA LEŚNY – pedagożka i kulturoznawczyni, naukowo związana z Wydziałem Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Prezeska Fundacji Pracownia Nauki i Przygody. Prowadzi programy rozwojowe, tutoring, team buildingi, kursy trenerskie, szkolenia i warsztaty m.in. w zakresie *outdoor education* i pedagogiki przygody.

¹⁶ Bibliografia *outdoor education*, <https://naukaprzygoda.edu.pl/bibliografia/> (dostęp 10.04.2023).